

ГОДИШЊАК ГРАДА БЕОГРАДА
ANNUAL OF THE CITY OF BELGRADE

UDK 930.85(497.11 Београд)

ISSN 0436-1105

МУЗЕЈ ГРАДА
БЕОГРАДА
BELGRADE CITY
MUSEUM

ANNUAL OF THE CITY OF BELGRADE

VOL. LXIX—LXX, 2022—2023

BELGRADE CITY MUSEUM
NO. 1 ZMAJ JOVINA, BELGRADE

УДК 930.85(497.11 Београд)

ISSN 0436-1105

МУЗЕЈ ГРАДА
БЕОГРАДА
BELGRADE CITY
MUSEUM

ГОДИШЊАК ГРАДА БЕОГРАДА

Књ. LXIX–LXX, 2022–2023

МУЗЕЈ ГРАДА БЕОГРАДА
ЗМАЈ ЈОВИНА 1, БЕОГРАД

FOR THE PUBLISHER

Jelena Medaković, Belgrade City Museum

EDITORIAL BOARD

Vesna Bikić, Archaeological Institute, Belgrade

Žaneta Đukić Perišić, The Ivo Andrić Foundation, Belgrade

Aleksandar Fotić, University of Belgrade, Faculty of Philosophy, Belgrade

Aleksandar Kadijević, University of Belgrade, Faculty of Philosophy, Belgrade

Predrag Marković, Institute for Contemporary History, Belgrade

Jelena Medaković, Belgrade City Museum, Belgrade

Miloš Spasić, Belgrade City Museum, Belgrade

Ana Stolić, Historical Institute Belgrade, Belgrade

EDITOR-IN-CHIEF

Miloš Spasić, Belgrade City Museum

SECRETARY OF THE EDITORIAL BOARD

Milena Nedeljković, Belgrade City Museum

COVERS

Branislav Fotić

DIGITAL PROCESSING

Branislav Fotić, Tijana Dinić

PROOFREADING AND CORRECTION

Milena Bogdanović

TRANSLATION TO ENGLISH

Translation agency „Lako do prevoda“

ЗА ИЗДАВАЧА

Јелена Медаковић, Музеј града Београда

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

Весна Бикић, Археолошки институт, Београд

Жанета Ђукић Перишић, Задужбина Иве Андрића, Београд

Александар Кадијевић, Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Београд

Предраг Ј. Марковић, Институт за савремену историју, Београд

Јелена Медаковић, Музеј града Београда, Београд

Милош Спасић, Музеј града Београда, Београд

Ана Столић, Историјски институт, Београд

Александар Фотић, Универзитет у Београду, Филозофски факултет, Београд

УРЕДНИК

Милош Спасић, Музеј града Београда

СЕКРЕТАР УРЕЂИВАЧКОГ ОДБОРА

Милена Недељковић, Музеј града Београда

КОРИЦЕ

Бранислав Фотић

ДИГИТАЛНА ОБРАДА

Бранислав Фотић, Тијана Динић

ЛЕКТУРА И КОРЕКТУРА

Милена Богдановић

ПРЕВОД НА ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК

Преводилачка агенција „Лако до превода“

Илустрација на корицама преузета из текста Између „крста и полумесеца“:
планови Београда у XVII и XVIII веку из збирке Музеја града Београда

САДРЖАЈ / CONTENT

Милош П. Спасић, Драгана Д. Стојић

ПРОСОПОМОРФНИ ПОКЛОПЦИ У СВАКОДНЕВНОЈ
И СИМБОЛИЧКОЈ ПРАКСИ ВИНЧАНСКИХ ЗАЈЕДНИЦА 9

Miloš P. Spasić, Dragana D. Stojić

PROSOROMORPHIC LIDS IN EVERYDAY AND SYMBOLIC
PRACTICE OF VINČA COMMUNITIES 26

Владимир М. Томић

ИЗМЕЂУ „КРСТА И ПОЛУМЕСЕЦА“:
ПЛАНОВИ БЕОГРАДА У ХVII И ХVIII ВЕКУ
ИЗ ЗБИРКЕ МУЗЕЈА ГРАДА БЕОГРАДА 27

Vladimir M. Tomić

BETWEEN “THE CROSS AND THE CRESCENT”:
PLANS OF THE CITY OF BELGRADE IN THE 17th AND 18th CENTURY
FROM THE COLLECTION OF THE BELGRADE CITY MUSEUM 65

Ненад М. Лукић

МИЛОШ, ВИЋЕНТИЈЕ И НИКОЛА СТАНКОВИЋ,
КАПЕТАНИ И КНЕЗОВИ ИЗ ОСТРУЖНИЦЕ: КРАТКЕ БИОГРАФИЈЕ 67

Nenad M. Lukić

MILOŠ, VIĆENTIJE AND NIKOLA STANKOVIĆ,
CAPTAINS AND PRINCES FROM OSTRUŽNICA: BRIEF BIOGRAPHIES 82

Љубодраг Д. Обровачки

ПРИЛОЗИ ЗА ИСТОРИЈУ БЕОГРАДСКИХ ЈЕВРЕЈА:
СЕЋАЊА НА ЗАБАВИЉУ ТЕРЕЗУ МИЛЕР И ИЛУСТРАТОРА САМУИЛА ЕЛИЋА 83

Ljubodrag D. Obrovački

CONTRIBUTIONS TO THE HISTORY OF THE BELGRADE JEWS:
MEMORIES OF TEREZ MILER, GOVERNESS, AND SAMUILO ELIĆ, ILLUSTRATOR 102

Иван Р. Марковић, Милан П. Миловановић

АРХИТЕКТУРА ИЗЛОЖБЕНОГ ПАВИЉОНА У БЕОГРАДУ
КАО ФРАГМЕНТ КОЛЕКТИВНЕ ЗАБОРАВНОСТИ (1954–1987) 103

Ivan R. Marković, Milan. P Milovanović

ARCHITECTURE OF THE EXHIBITION PAVILION IN BELGRADE
AS A FRAGMENT OF COLLECTIVE UNFORGETTABLE (1954–1987) 118

Исидора С. Савић

АТЕЉЕ КАО ОГЛЕДАЛО ИДЕНТИТЕТА УМЕТНИЦЕ:
СОПСТВЕНА СОБА СЛИКАРКЕ БЕТЕ ВУКАНОВИЋ 119

Isidora S. Savić

ATELIER AS A MIRROR OF THE ARTIST'S IDENTITY:
THE PRIVATE ROOM OF THE PAINTER BETA VUKANOVIĆ 163

Марија Д. Петровић

БРАНИМИР ЋОСИЋ И ЊЕГОВ ЛЕГАТ У МУЗЕЈУ ГРАДА БЕОГРАДА 165

Marija D. Petrović

BRANIMIR ĆOSIĆ AND HIS LEGACY IN THE BELGRADE CITY MUSEUM 181

Иван Г. Келемен

ПРИЛОГ ПРОУЧАВАЊУ СТАРИХ ЗАНАТА СА ПОДРУЧЈА БЕОГРАДА (12) 183

Ivan G. Kelemen

CONTRIBUTION TO THE STUDY OF OLD CRAFTS FROM THE BELGRADE AREA (12) ... 192

Ангелина Ж. Банковић

ПРИКАЗ МОНОГРАФИЈЕ *ВОЈИН СИМЕОНОВИЋ: АРХИТЕКТА И ПИЛОТ* 193

Ангелина Ж. Банковић

ПРИКАЗ МОНОГРАФИЈЕ *СРЕДЊА ЕВРОПА И БЕОГРАД:
АРХИТЕКТОНСКИ УТИЦАЈИ 1919–1941.* 197

Владимир Петровић

НЕПОЗНАТИ ИВО АНДРИЋ: ДВЕ НОВЕ КЊИГЕ ЖАНЕТЕ ЂУКИЋ ПЕРИШИЋ 203

Милена Р. Недељковић

ПРИКАЗ КЊИГЕ *ЕМАНЦИПАЦИЈА VS ТРАДИЦИОНАЛИЗАМ:
БЕТА ВУКАНОВИЋ И ПУТ КА МОДЕРНОЈ СЛИЦИ* 209

Марија А. Стошић

ПРИКАЗ ИЗЛОЖБЕ *БОЖИЈИ ЉУДИ* БОЈАНА ВЕЉКОВИЋА 213

Милена Р. Недељковић

СЕЋАЊЕ НА ТАТЈАНУ КОРИЋАНАЦ (1955–2023)
СА КОМПЛЕТНОМ БИБЛИОГРАФИЈОМ 219

УПУТСТВО АУТОРИМА ЗА ПРИПРЕМУ И ПРЕДАЈУ РАДОВА
ЗА ГОДИШЊАК ГРАДА БЕОГРАДА 229

Милена Р. Недељковић

Музеј града Београда

Змај Јовина 1, Београд

milena.r.nedeljkovic@gmail.com

ПРИКАЗ КЊИГЕ *ЕМАНЦИПАЦИЈА VS ТРАДИЦИОНАЛИЗАМ: БЕТА ВУКАНОВИЋ И ПУТ КА МОДЕРНОЈ СЛИЦИ*

Уредници: Лидија Мереник и Игор Борозан

Издавач: Музеј града Београда, Београд, 2022

ISBN: 978-86-6433-047-3

У оквиру издаваштва Музеја града Београда, протекле, 2022. године је објављен зборник о Бабет Бахмајер, познатијој као Бета Вукановић (1872–1972), поводом сто педесет година од рођења сликарке, која је даривањем личних предмета и уметничких слика постала легатор музеја српске престонице. Публикација ће бити изузетно интересантна историчарима уметности, педагозима, као и стручњацима у области примењених уметности, публици у иностранству, као и у Србији, где је уметница стварала и где је основала Српску цртачку/сликарску школу.

Као резултат проучавања грађе и извора, превасходно из архиве сликаркиног Легата и документације Музеја града Београда, настала је опсежна публикација која сведочи о уметничком стваралаштву једне надасве „енергичне жене“ и о њеном утицају на развој целокупне уметничке модерне сцене у Београду.

Тридесетих година XX века, још за живота уметнице, написан је незнатни број радова о животу и стваралаштву Бабет Бахмајер. Прва истраживања о Бети Вукановић спровела је Милица Јанковић, у часопису *Мисао* из 1926. године. У оквиру издавачке делатности Музеја и других институција културе, први потпунији приказ рада ове уметнице угледао је светлост дана 1990. године, залагањем ауторке Јасне Марковић, која је објавила каталог под називом *Легат Бете Вукановић*. Он је садржао биографију сликарке и драгоцене илустрације, које су послужиле као полазна тачка у проучавањима током наредних деценија.

Пионирску монографију са биографијом сликарке Бете Вукановић доноси Вера Ристић у едицији Жене у српској уметности 2004. године, а готово двадесет година касније представљен је зборник *Еманципација vs традиционализам: Бета Вукановић и пут ка модерној слици*, настао као резултат

сарадње кустоса Музеја града Београда и истраживача са Филозофског факултета Универзитета у Београду. То је обимна публикација која, на 204 стране, обухвата пет научно-истраживачких радова, са богатом библиографијом и разноликим илустрацијама у виду фотографија, архивских докумената, рукописне грађе и цртежа.

Збирка текстова је структурирана у форму каталога који прати изложбу *Бета Вукановић. Класик модерне*, ауторке и кустоса Исидоре Савић. На основу њих се стиче детаљан увид у целокупни материјал из Легата Бете Вукановић, једне од „првих српских учитељица“ сликања. Текстови који прате њено стваралаштво у свим сегментима подељени су на пет целина којима су обухваћени живот и професионални развој уметнице. У каталогу се налазе и 93 фотографије које илуструју живот Бете Вукановић, као и уметничких слика из њеног опуса, а које прате идеју ауторке изложбе Исидоре Савић. Она је излагачки простор концептуално поделила на сегменте, па се тако разликују формативни период у Минхену и рани београдски опус, оријентални и фолклорни мотиви, интимизам и „женски“ простори, природа vs град, пут ка тематском плурализму, карикатуре, лични и предмети из атељеа Бете Вукановић. Предмети из сваке целине су нашли место и у публикацији *Еманципација vs традиционализам: Бета Вукановић и пут ка модерној слици*.

У првом делу зборника, „Између стварности и мита: Бета Вукановић и њена рецепција“, аутор Игор Борозан у четири издвојена поглавља расветљава значај уметнице и њен положај у друштву. Он истиче њену припадност елитним уметничким круговима и набраја многобројна признања која је добила, захваљујући којима је афирмисан њен рад и саграђен „култ“ сликарке сврстане у „мултимедијалне“ уметнице. Игор Борозан посебно наглашава Бетину улогу у формирању женског одељења у Српској сликарској школи, чиме њен педагошки рад постаје пионирски подухват у еманципацији женског сликарства у модерној српској уметности. Занимљиве чињенице из њеног живота показују да може да се смести у ред екстравагантних жена које су деловале у два века. До сада неприказане фотографије, у првом поглављу дочаравају интимни свет сликарке, а њено стваралаштво и ангажовање говоре у прилог томе да је била мултимедијална уметница. Аутор Игор Борозан у другом тексту, „Еволутивна модерност: ликовни и тематски оквири сликарства Бете Вукановић“, подвлачи утицај европских стваралаца на сликаркин рад. У првој фази њеног стваралаштва, када гради сопствени стил, изражен је патриотизам према Србији, коју на готово импресионистички начин представља пејзажима и сценама из свакодневног живота актера.

Поглавље „Рани сликарски опус Бете Вукановић и утицаји Минхена на њено стваралаштво“ надовезује се на претходно. У њему ауторка изложбе Исидора Савић објашњава прве видљиве утицаје минхенског сликарства на креирање Бетиног идентитета и на њене ране радове. Ауторка се бави образовањем Бете Вукановић, најпре у Уметничко-занатској школи (Kunstgewerbeschule), а затим у Савезу уметница (Kunstlerinnenverein), тадашњој Женској академији, и у Ажбеовој школи, о чему, осим биографских записа, сведоче и фотографије из атељеа. Међутим, видици сликарке каква је била Бета Вукановић не завршавају се само у баварској престоници; она посећује Париз и долази у Србију. На том месту у зборнику приказане су слике на којима се уочавају тамни валери и истанчан реализам.

Истраживање „Модернизацијски и еманципаторски капацитет појаве Бете Вукановић у српској уметности и култури почетком XX века“ потписује Јасмина Чубрило. Од ње сазнајемо о жени и утицају жене, конкретно Бете Вукановић, која потпуно слободно, након промена и модернизације Европе, у Србију доноси иновације у сликарству, уметничкој педагогији и култури, а потом се ангажује у удружењима. Ауторка приказује сликарство Бете Вукановић поредећи њене радове и умећа с делима других српских сликара који су се истакли истом тематиком, посебно наглашавајући јединствен и упечатљив романтичарско-патријархални уметнички израз коме је остала доследна.

У последњем поглављу, „Легат Бете Вукановић у Музеју града Београда“, Ана Врањеш се бави предметима које је уметница завештала овој институцији, без њиховог сувопарног набрајања. Ауторка открива да се у Легату, поред иностраних, налазе и дела Паје Јовановића и Уроша Предића, као и лутка Бетине ученице Милене Павловић Барили. На основу оригиналног писма читалац стиче увид у комплетан садржај њеног поклона Музеју, као и у начин на који је он презентован јавности од његовог настанка.

Последње странице заузимају фотографије сликарке у атељеу, у познијим годинама, али и даље младалачког духа, како неуморно подучава уметности будуће генерације. Тако се затвара круг који је отпочео увидом у драгоцену оригиналну грађу и заокружује се једна обимна истраживачка целина.

Описана поглавља представљају оригиналне научне текстове утемељене на истраживањима биографије и стваралачких домета, као и изузетног сликарског талента и педагошког знања Бете Вукановић. Иако зборник *Еманципација vs традиционализам: Бета Вукановић и пут ка модерној слици* није првенац у проучавању сликаркиног рада, он свакако представља најцеловитији и најпотпунији увид у њен стваралачки опус.

РЕЦЕНЗЕНТИ

Горан Антонић, Ангелина Банковић, Игор Борозан, Јасна Вуковић, Харис Дајч, Вук Даутовић, Александар Кадијевић, Петар В. Крестић, Славиша Перић, Радомир Ј. Поповић, Тадија Стефановић, Исидора Точанац Радовић, Александар Фотић, Јасмина Чубрило

Адреса редакције:

Музеј града Београда
11000 Београд, Змај Јовина 1
<http://www.mgb.org.rs>
Тел/факс: 011/3283-504

Годишњак града Београда LXIX–LXX штампан је финансијским средствима Секретаријата за културу Града Београда

Тираж

300

Штампарија

SDPS d. o. o, Београд

REVIEWERS

Goran Antonić, Angelina Banković, Igor Borozan, Jasmina Čubrilo, Haris Dajč, Vuk Dautović, Aleksandar Fotić, Aleksandar Kadijević, Petar V. Krestić, Slaviša Perić, Radomir J. Popović, Tadija Stefanović, Isidora Točanac Radović, Jasna Vuković

Editorial office address:

Belgrade City Museum
11000 Belgrade, Zmaj Jovina 1
<http://www.mgb.org.rs>
Phone/fax: 011/3283-504

The LXIX–LXX *Annual of the City of Belgrade* was printed with the financial resources of the Secretariat for Culture of the City of Belgrade

Copies

300

Print

SDPS d. o. o, Belgrade

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

94(497.11)

ГОДИШЊАК града Београда = Annual of the City of Belgrade / уредник Милош Спасић. – 1958, књ. 5- . – Београд :
Музеј града Београда, 1958- (Београд : SDPS). - 25 cm

Годишње. – Је наставак: Годишњак Музеја града Београда = ISSN 1451-284X. – Друго издање на другом медијуму:

Годишњак града Београда

(Online) = ISSN 2335-0873

ISSN 0436-1105 = Годишњак града Београда

COBISS.SR-ID 5656322